

Ar žemaičiai kalba žemaitiškai?

Regina Kliukienė

Vilniaus universitetas

regina.kliukiene@flf.vu.lt

***Projektas „Sociolingvistinis Lietuvos
žemėlapis: miestai ir miesteliai“.
Tyrimą finansavo Lietuvos mokslo taryba
(sutarties Nr. LIT-2-18)***

Tyrimo objektas

- Tarmės vartojimas Žemaitijos regione.
- Analizuojami Žemaitijos regiono kiekybinės ir kokybinės apklausos duomenys (skirstymas pagal Etninės globos tarybos patvirtintą etnografinių regionų žemėlapi).

Respondentai

- Respondentų lietuvių grupės:
- a) ką nors žinančios apie tarmes;
- b) mokančios tarmę;
- c) bent kartais šnekančios tarmiškai;
- d) vartojančios tarmę tam tikrose situacijose.

Keliami klausimai (1)

- Ar vieši apklausos rezultatai apie deklaruojamąjį tarmės mokėjimą ir vartojimą atitinka tikrąją situaciją, tikrąsias nuostatas.
- koks santykis lietuvių, mokančių tarmę ir kalbančių tarmiškai, mokančių tarmę, bet nekalbančių tarmiškai.

Keliami klausimai (2)

- Kokios dažniausios ir rečiausios tarmės vartojimo sritys Žemaitijos regione.
- Ar esama ryšio tarp žmonių, turinčių „teigiamas“ nuostatas dėl tarmių ir žmonių a) nemokančių tarmiškai, b) nenorinčių kalbėti tarmiškai, c) nekalbančių tarmiškai.

Tyrimo rezultatai (1)

- Žemaičių tarmės gyvybingumą Žemaitijos regione rodo šie rezultatai:
- Tik nedidelė dalis žmonių visai nesidomi tarmėmis ir visai nekalba tarmiškai.
- Atotrūkis tarp mokančių ir kalbančių tarmiškai gerokai mažesnis nei tarp mokančių ir nekalbančių.

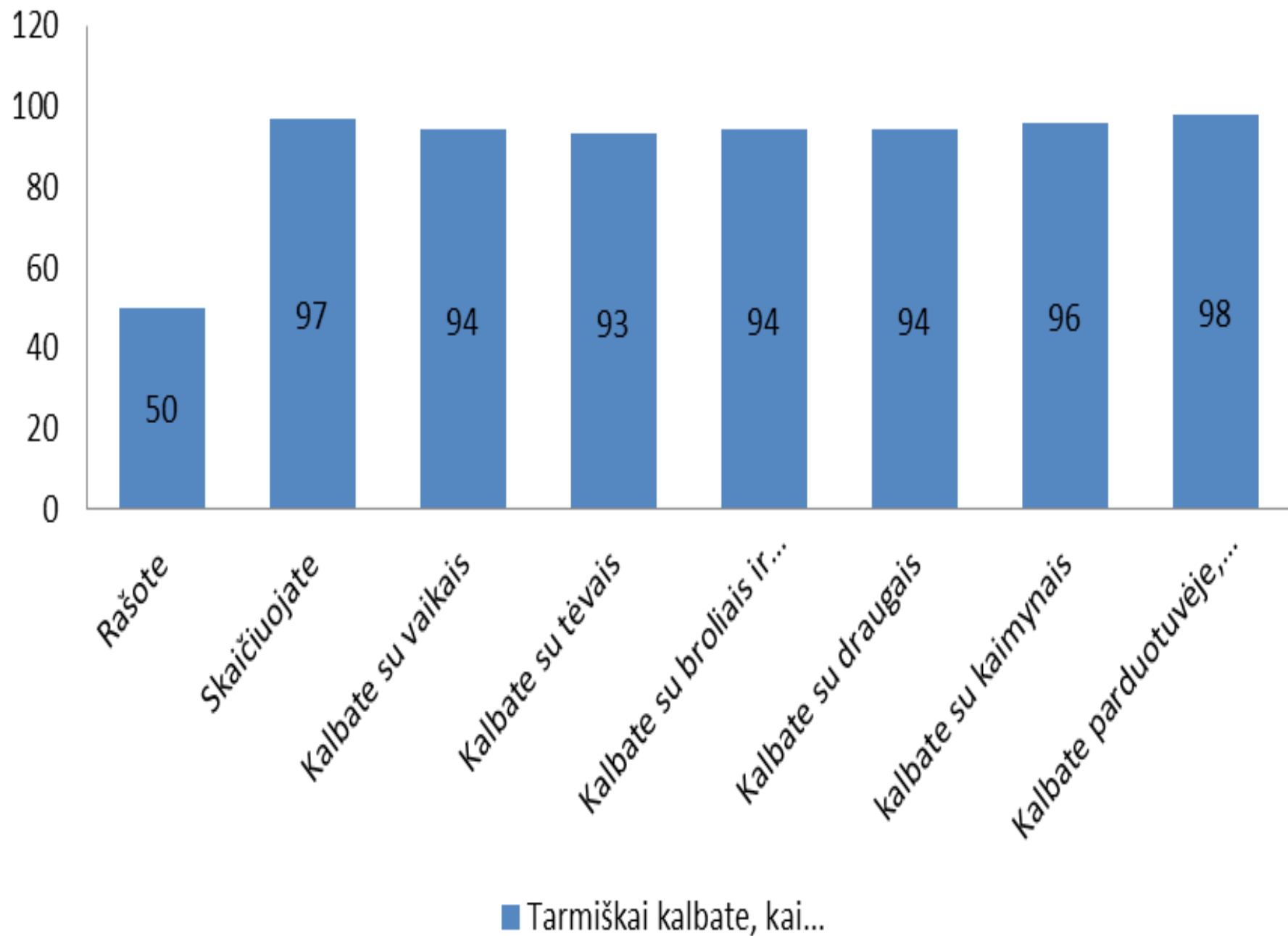
Tyrimo rezultatai (2)

- Mokantys tarmę ir dažnai kalbantys tarmiškai sudaro didžiąją dalį apklaustųjų gyventojų:
- šiek tiek nei pusė (53 proc.) dažnai kalba tarmiškai;
- 38 proc. tik kartais;
- 9 proc. visai nekalba tarmiškai.

Tyrimo rezultatai (3)

- * Beveik trečdalis respondentų abejoja mokantys tarmę, nors paklausti konkrečiai vos ne 100 proc. jų sakosi visur vartoją tik žemaičių tarmę.
- *Tarmė yra natūraliai suvokiama kaip gimtoji kalba, tai rodo tarmės gyvybingumą ir vidines teigiamas nuostatas.

Tyrimo rezultatai (4)

- Deklaruojamo tarmės visuotino vartojimo nepatvirtino aktyvaus vartojimo rezultatai:
- tik 25 proc. senelių aktyviai tarmiškai kalba su savo vaikaičiais;
- palyginti retai tarmiškai šnekama šeimoje.

Tarmės vartojimas privačioje ir viešojoje aplinkoje

Kalbate su draugais	76%
Kalbate su broliais, seserimis	66%
Kalbate su kaimynais	60%
Kalbate su tėvais	58%
Kalbate su žmona, vyru, partneriu, partnere	49%
Kalbate su vaikais	48%
Galvojate	43%
Kalbate parduotuvėje, kavinėje	41%
Kalbate su medicinos darbuotojais	34%
Kalbate su gyvūnais	33%
Kalbate su seneliais	33%
Kalbate su valdininkais, pareigūnais	28%
Skaičiuojate	25%
Kalbate su vaikaičiais	25%
Kalbate darbe	20%
Rašote	5%

Tyrimo rezultatai (5)

- Vyresnės kartos šeimos narių tarminis kalbėjimas yra stabilesnis;
- tarmės vartojimo procentas, kalbant su jaunimu, kone prilygsta tarmės vartojimui pusiau viešojoje aplinkoje:
- panašiai vienodai tarmiškai kalbama su medicinos darbuotojais (34 proc.), su valdininkais ar pareigūnais (28 proc.), kalbama darbe (20 proc.).

Tyrimo rezultatai (6)

- Ar ryškėja tendencija rinktis visoje Lietuvoje oficialiai vartojamą kalbą (ar pustomę) net namuose?
- Ar tai rodo pakitusią kalbinę situaciją Žemaitijoje?
- Tie klausimai, be abejonės, spęstini ateityje, vertinant pokyčius ir numatant, kas vyks ateityje.

Tyrimo rezultatai (7)

- Analizuojant respondentų nuostatas tarmių atžvilgiu darytina išvada, kad jos yra susijusios su tuo, ar žmogus moka ir kalba tarmiškai.
- Deklaruojamas teigiamas požiūris, bet iš tikrųjų respondentai nėra griežti šiuo požiūriu – daugeliu atvejų sako pripažįstantys vadinamąją „literatūrinę“ – bendrinę kalbą.

Tyrimo rezultatai (8)

- Analizuojant socialinį kontekstą išvelgta aiški koreliacija tarp neoficialaus ir oficialaus, tarp familiaraus ir formalaus, tarp bendravimo su artimaisiais ir bendravimo su svetimais.
- Giluminių interviu metu respondentų ypač buvo pabrėžiamas tarmės gajumas ir, jų nuomone, neišvengiamumas namų sąlygomis.

Tyrimo rezultatai (9)

- Ne žemaičių tarmė, o aukštaičių (matyt, respondentų ji tapatinama su bendrine kalba) yra prestižiškesnė, vertingesnė, suteikianti socialinį ekonominį pagrindą ir daugiau galimybių, vartojama viešojoje erdvėje, ne privačioje aplinkoje, ir atliekanti daugiau funkcijų.
- Ir apie žemaičių tarmės grožį: *sako, šnekėkit bjauriai, bus žemaitiškai!* (Salantai, vyras, 70 m.).